

---

## Pragmatic features of phraseological units expressing personality traits

Musojonova Gulshoda Ilhom qizi  
[gulshoda98musojonova@gmail.com](mailto:gulshoda98musojonova@gmail.com)

Teacher,  
Secondary School No. 4, Shofirkon District

- Annotation** *The article examines the pragmatic features of phraseological units expressing personality traits. It focuses on their functions of evaluation, expressiveness, characterization, intensification, irony, humour, and interpersonal communication. Particular attention is given to the use of phraseological units in literary and communicative discourse, as well as their similarities and differences in English and Uzbek.*
- Keywords** *Phraseological unit, personality trait, pragmatics, evaluation, expressiveness, literary discourse, communicative discourse, English, Uzbek*

---

## Shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarning pragmatik xususiyatlari

Musojonova Gulshoda Ilhom qizi  
[gulshoda98musojonova@gmail.com](mailto:gulshoda98musojonova@gmail.com)

O'qituvchi,  
Shofirkon tumani 4-umumiy o'rta ta'lim maktabi

- Annotatsiya** *Ushbu maqolada shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarning pragmatik xususiyatlari tahlil qilinadi. Frazeologizmlarning baholash, ekspressivlik, xarakterlash, kuchaytirish, kinoya, yumor va shaxslararo munosabatlarni ifodalashdagi funksiyalari yoritiladi. Shuningdek, ularning badiiy va kommunikativ diskursdagi qo'llanilishi hamda ingliz va o'zbek tillaridagi o'xshash va farqli jihatlari ko'rib chiqiladi.*
- Kalit so'zlar** *Frazeologik birlik, shaxs xususiyati, pragmatika, baholash, ekspressivlik, badiiy diskurs, kommunikativ diskurs, ingliz tili, o'zbek tili*

---

## Прагматические особенности фразеологических единиц, выражающих личностные характеристики

Мусожднова Гулшода Илхом кизи  
[gulshoda98musojonova@gmail.com](mailto:gulshoda98musojonova@gmail.com)

Учитель,  
Общеобразовательная школа № 4  
Шафирканского района

- Аннотация** *В статье анализируются прагматические особенности фразеологических единиц, выражающих качества личности. Рассматриваются их функции оценки, экспрессивности, характеристики, усиления, иронии, юмора и выражения межличностных отношений. Особое внимание уделяется употреблению фразеологизмов в художественном и коммуникативном дискурсе, а также их сходствам и различиям в английском и узбекском языках.*

**Ключевые слова**      *Фразеологическая единица, качество личности, прагматика, оценочность, экспрессивность, художественный дискурс, коммуникативный дискурс, английский язык, узбекский язык*

### Kirish

Frazeologik birliklar tilning eng ta'sirchan, obrazli va madaniy jihatdan muhim qatlamlaridan biridir. Ularning semantik tuzilishi, emotsional bo'yoqdorligi, obrazli motivatsiyasi va pragmatik imkoniyatlari orqali so'zlovchi oddiy lug'aviy ma'nodan ancha kengroq mazmunni ifodalashi mumkin. Ayniqsa, insonning shaxsiy xususiyatlari, xarakteri, xulq-atvori va psixologik holatini ifodalovchi frazeologik birliklar badiiy hamda kundalik kommunikativ diskursda alohida ahamiyat kasb etadi. Bunday birliklar insonning qanday ekanini tasvirlash bilan cheklanmay, so'zlovchining unga nisbatan munosabati, bahosi, hissiy holati va kommunikativ maqsadini ham namoyon qiladi.

Shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarning pragmatik jihatdan o'rganilishi ularning inson xarakteri, xulq-atvori, hissiy holati va jamiyatdagi munosabatlarini ifodalashda muhim lingvistik vosita ekanligini ko'rsatadi. Bunday frazeologik birliklar shaxsga xos belgilarni shunchaki nomlash bilan cheklanmay, balki so'zlovchining bahosi, munosabati, kommunikativ maqsadi hamda muayyan ijtimoiy-madaniy qarashlarini ham aks ettiradi. Shu sababli ularning mazmunini to'liq anglash uchun semantik ma'no bilan bir qatorda nutqiy vaziyat va pragmatik kontekstni ham hisobga olish zarur.

### Asosiy qism

Frazeologik birliklarning pragmatik jhati ularning semantik mazmuni bilan bevosita bog'liq. Frazeologizm ma'lum bir shaxs xususiyatini ifodalasa-da, uning pragmatik ma'nosi so'zlovchining kommunikativ niyati, emotsional munosabati, ijtimoiy mavqeyi, adresat bilan munosabati va vaziyatga bog'liq holda yuzaga keladi (Smit, 1925). Masalan,

ingliz tilidagi "a cold fish", "a dark horse", "a loose cannon", "a pain in the neck", "a good soul" kabi birliklar faqatgina shaxsning muayyan sifatini bildirmaydi. Ular bir vaqtning o'zida shu shaxsga nisbatan ijobiy yoki salbiy munosabatni ham ifodalaydi va tinglovchining vaziyatni qanday qabul qilishiga ta'sir ko'rsatadi.

Shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarning eng muhim pragmatik xususiyatlaridan biri baholash funksiyasidir. Insonlar muloqot jarayonida boshqa shaxslar, ularning xatti-harakati va vaziyatlarni doimo ma'lum ijobiy yoki salbiy mezonlar asosida baholaydilar. Frazeologik birliklar ana shu bahoni ixcham, obrazli va ta'sirchan tarzda yetkazish imkonini beradi. Masalan, "a heart of gold" frazeologizmi insonning mehribonligi, saxiyligi va ezguligini ijobiy baholaydi. "A good egg" esa yoqimli, ishonchli va yaxshi insonni tavsiflash uchun ishlatiladi. Bunday birliklarda shaxsning xususiyati oddiy neytral sifat bilan emas, balki ma'naviy va hissiy qiymatga ega obraz orqali ifodalanadi. Shu sababli frazeologik ifoda "kind" yoki "good" kabi neytral birliklarga qaraganda kuchliroq ta'sir uyg'otadi. Salbiy baholovchi frazeologizmlar ham keng tarqalgan. "A nasty piece of work", "a snake in the grass", "a loose cannon", "a pain in the neck", "a know-it-all" kabi birliklar insonning yoqimsizligi, ishonchsizligi, beqarorligi, bezovta qiluvchanligi yoki o'zini hamma narsani biladigandek tutishini tanqidiy baholaydi. Bunday obrazli ifodalar oddiy "unpleasant", "unreliable", "impulsive", "annoying" yoki "self-confident" kabi sifatlarning o'ziga qaraganda kuchliroq emotsional ta'sirga ega. Badiiy diskursda baholash funksiyasi personajni bevosita tasvirlashdan ko'ra bilvosita tavsiflash imkonini beradi (Kunin, 1984). Masalan, "He

*was a real snake in the grass*” jumlasida qahramon shunchaki ayyor yoki xavfli deb atalmasdan, tashqi tomondan zararsiz ko’ringan, biroq zarar yetkazishi mumkin bo’lgan ilon obrazi orqali tavsiflanadi. Natijada o’quvchi nafaqat qahramonning xususiyatini, balki muallif yoki boshqa personajning unga nisbatan ishonchsizlik va salbiy munosabatini ham anglaydi.

Shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologizmlar diskursda bir nechta muhim funksiyani bajaradi. *Birinchi navbatda*, ular xarakterlash funksiyasiga ega. Frazeologizm yordamida insonning muayyan xususiyatini qisqa va ta’sirchan tarzda ifodalash mumkin. Masalan, *“He is a man of his word”* birligi shaxsning ishonchli, va’dasiga sodiq ekanini bildiradi. Uzoq izoh o’rniga bitta frazeologik birlik orqali mazmun ixcham va obrazli shaklda yetkaziladi. *Ikkinchi muhim funksiya* – baholash. *“She is very kind”* kabi neytral gap bilan *“She has a heart of gold”* kabi frazeologik ifoda o’rtasida katta pragmatik farq mavjud. Ikkinchi ifoda oddiy mehribonlikni emas, balki alohida saxovat, samimiyat va ma’naviy iliqlikni anglatadi.

Uchinchi funksiya – hissiy-ekspressivlik. Frazeologizmlar hayrat, mehr, g’azab, kulgi, hafsalasizlik, nafrat yoki hamdardlik kabi hissiyotlarni kuchli ifodalashga xizmat qiladi. Masalan, *“You are driving me up the wall!”* iborasi *“You are annoying me”* jumlasiga qaraganda kuchliroq norozilik va jahldorlikni bildiradi. *“She is an absolute gem”* esa kuchli hayrat va ijobiy munosabatni ifodalaydi. To’rtinchi funksiya – kuchaytirish. *“He is stubborn”* degan gap shaxsning o’jarligini oddiy tarzda bildirs, *“He is as stubborn as a mule”* iborasi bu xususiyatni yanada kuchli va obrazli qilib ko’rsatadi. Shunga o’xshash tarzda *“a big mouth”* yoki *“a chatterbox”* kabi birliklar ko’p gapirish xususiyatini oddiy *“talkative”* sifatiga qaraganda ta’sirchanroq ifodalashi mumkin. Beshinchi funksiya – kinoya va yumor. Frazeologik birlikning pragmatik ma’nosi ba’zan uning odatiy ma’nosiga qarama-qarshi bo’lishi mumkin. Masalan, biror kishi juda katta

xato qilgandan so’ng uni *“a real genius”* deb atash aslida maqtov emas, balki kinoyali tanqid bo’lishi mumkin. Bunday holatda ma’no kontekst, intonatsiya, umumiy vaziyat va suhbatdoshlarning umumiy bilimlari asosida aniqlanadi. Yumor ham tanqidni yumshatish vositasi bo’lishi mumkin. Masalan, *“You’re becoming a real couch potato!”* iborasi insonning haddan tashqari dangasa yoki harakatsizligini tanqid qiladi, biroq obrazli va hazilomuz shakl tanqidning keskinligini kamaytiradi. Shu sababli frazeologizmlar norasmiy muloqotda samimiylik va birdamlikni saqlashga yordam beradi. Frazeologik birliklarning pragmatik xususiyatlarini nutq aktlari nazariyasi bilan ham bog’lash mumkin. Frazeologizm qatnashgan gap nafaqat ma’lum bir axborotni beradi, balki ma’lum kommunikativ harakatni ham amalga oshiradi. Masalan, *“You should be careful with him. He is a snake in the grass”* jumlasida shaxsning ishonchsizligi haqida ma’lumot berish bilan birga adresatni ogohlantirish vazifasi bajariladi. *“Don’t be such a wet blanket”* iborasi tanbeh yoki tanqid, *“She’s a real gem”* esa maqtov vazifasini bajarishi mumkin.

Umuman olganda, shaxs xususiyatlariga oid frazeologizmlar maqtov, tanqid, ogohlantirish, ayblash, kompliment, tanbeh, tasalli, tavsiya, ishontirish, hamdardlik va birdamlik kabi nutq aktlarida faol qo’llanadi. Frazeologik birlikning qanday nutq aktini ifodalashi doimo kontekstga bog’liq. Masalan, *“a dark horse”* iborasi musobaqa yoki tanlov kontekstida kutilmagan muvaffaqiyatga erishishi mumkin bo’lgan shaxsni ifodalab, hayrat va ijobiy bashoratni bildirishi mumkin. Boshqa vaziyatda esa ushbu ibora kimnidir yetarlicha baholamaslik kerakligi haqida ogohlantirish sifatida xizmat qilishi mumkin. Demak, pragmatik tahlilda *“frazeologizm nimani anglatadi?”* degan savol bilan birga *“so’zlovchi uni qo’llash orqali nima qilmoqda?”* degan savol ham muhimdir. Badiiy diskurs frazeologik birliklarni o’rganish uchun ayniqsa boy manba hisoblanadi. Yozuvchi frazeologizmlardan personaj xarakterini

yaratish, muhitni shakllantirish, tabiiy nutqni ifodalash va madaniy mazmunni yetkazish uchun foydalanadi. Frazeologizmlar ko'pincha bevosita psixologik tavsif o'rniga bilvosita xarakterlash vositasi bo'lib xizmat qiladi (Brown & Levinson, 1987).

Agar biror personaj muntazam ravishda *"a loose cannon"* deb tavsiflansa, o'quvchida uning oldindan aytib bo'lmaydigan, beqaror va potensial xavfli shaxs ekani haqidagi tasavvur shakllanadi. *"A man of his word"* iborasi esa ishonchlilik va ma'naviy barqarorlikni anglatadi. Qizig'i shundaki, frazeologik birliklar faqat tasvirlanayotgan shaxsni emas, balki uni tasvirlayotgan so'zlovchini ham xarakterlaydi. So'zlovchining qanday frazeologizmlarni tanlashi uning dunyoqarashi, hissiy holati, ijtimoiy mavqeyi, ta'lim darajasi va boshqa shaxsga munosabatini ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun frazeologizmlar badiiy matnda ikki darajada ishlaydi: ular referentni, ya'ni tasvirlanayotgan shaxsni xarakterlaydi va shu bilan birga so'zlovchining lingvistik portretini yaratadi. Dialoglarda frazeologizmlarning roli ayniqsa katta (Searle, 1969). Ular do'stlik, nizoli munosabat, kinoya, mehr, ijtimoiy masofa yoki ierarxiyani ko'rsatishi mumkin. Masalan, *"Don't trust him. He's a snake in the grass"* kabi dialogda frazeologizm shunchaki "u aldamchi" degan mazmunni bermaydi, balki sir saqlash, xavotir va ogohlantirish ohangini ham yuzaga chiqaradi. *"He may look serious, but he has a heart of gold"* kabi jumla esa tashqi ko'rinish va ichki xarakter o'rtasidagi qarama-qarshilikni ko'rsatadi.

Kundalik muloqotda shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologizmlar yanada bevosita va tezkor pragmatik vazifalarni bajaradi. Ular murakkab tavsiflarni qisqartirib, insonning xarakterini obrazli tarzda ifodalash imkonini beradi. Masalan, o'zini juda aqlli deb hisoblaydigan va hamma narsani bilaman deb o'ylaydigan hamkasb haqida uzun tavsif berish o'rniga *"He's such a know-it-all"* deyish mumkin. Norasmiy muloqotda *"a big mouth"*, *"a pain in the neck"*, *"a couch potato"*, *"a wet blanket"*, *"a busybody"*, *"a smart cookie"* kabi

birliklar ko'p uchraydi. Ularning pragmatik ta'siri suhbatdoshlarning o'zaro munosabatiga juda bog'liq. Yaqin do'stlar o'rtasida salbiy ko'rinadigan frazeologizm hazil sifatida qabul qilinishi mumkin. Begona yoki rasmiy munosabatdagi shaxslar o'rtasida esa xuddi shu birlik haqorat yoki qo'pollik sifatida baholanishi mumkin.

Masalan, *"You're such a pain in the neck!"* iborasi do'stlar o'rtasida hazil tariqasida aytilsa, uning salbiy kuchi kamayadi. Biroq rahbarning xodimga shu tarzda murojaat qilishi professional muloqot me'yorlarini buzib, shaxslararo munosabatga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Demak, frazeologik birliklardan foydalanishda kommunikativ moslik juda muhim. Shaxs xususiyatlarini baholashda xushmuomalalik masalasi ham alohida ahamiyatga ega. To'g'ridan-to'g'ri salbiy baho adresatning ijtimoiy "yuzi"ga tahdid qilishi mumkin. Frazeologik birliklar esa ayrim hollarda tanqidni bilvosita yoki yumshoqroq tarzda yetkazishga yordam beradi. Masalan, *"You're a liar"* juda to'g'ridan-to'g'ri ayblovdir. *"You're not exactly a man of his word, are you?"* kabi ifoda esa tanqidni bilvosita shaklda yetkazadi. Biroq barcha frazeologizmlar ham tanqidni yumshatmaydi. *"He's a nasty piece of work"* kabi birlik kuchli salbiy bahoni bildiradi va bevosita shaxsga nisbatan ishlatilsa, juda qo'pol eshitisli mumkin. Kinoya va yumor ham xushmuomalalikni saqlashga xizmat qilishi mumkin. *"Come on, don't be such a wet blanket!"* kabi ifoda suhbatdoshning haddan tashqari pessimistik yoki ishtiyoqsizligini tanqid qiladi, ammo hazilomuz obraz tanqidning keskinligini ma'lum darajada pasaytiradi. Shuning uchun frazeologik birlikning pragmatik kuchi uning lug'aviy ma'nosidangina emas, balki vaziyat, intonatsiya, munosabat va kommunikativ niyatdan ham kelib chiqadi.

Frazeologik birliklarning mazmuni ko'pincha implikatura, ya'ni bevosita aytilmagan, ammo kontekstdan anglashiladigan qo'shimcha ma'nolar orqali boyiydi. Masalan, *"Be careful with Anna. She's a*

dark horse" deyilganda, so'zlovchi Annaning qobiliyatlari yoki niyatlari tashqi ko'rinishidan darhol bilinmasligini nazarda tutishi mumkin. *"Tom is a bit of a loose cannon"* deyilganda esa Tomning oldindan aytib bo'lmaydigan xatti-harakati muammo keltirib chiqarishi mumkinligi haqida yashirin xulosa yuzaga keladi. So'zlovchi "u xavfli" yoki "u mas'uliyatsiz" deb ochiq aytmasligi mumkin; tinglovchi frazeologizmning obrazli ma'nosi va vaziyat asosida bunday xulosaga keladi. Shu sababli frazeologizmlarning pragmatik kuchi inferensial jarayonlar bilan chambarchas bog'liq. Adresat avvalo frazeologik birlikning ko'chma ma'nosini anglaydi, so'ng uni vaziyat bilan bog'laydi va so'zlovchining munosabatini aniqlaydi. Badiiy matnda esa bu jarayon yanada murakkab bo'lishi mumkin, chunki o'quvchi personajning xatti-harakati, avvalgi voqealar, muallif pozitsiyasi va madaniy bilimlarni ham hisobga oladi.

Ingliz frazeologiyasida hayvonlar, oziq-ovqat, tana a'zolari va kundalik hayotdagi predmetlar bilan bog'liq obrazlar faol ishlatiladi. *"A dark horse", "a snake in the grass", "a couch potato", "a cold fish", "a smart cookie"* kabi birliklar bunga misoldir. O'zbek frazeologiyasida ham tana a'zolari, hayvonlar, qarindoshlik munosabatlari, ijtimoiy xulq-atvor va an'anaviy qadriyatlar bilan bog'liq obrazlar keng uchraydi. Ayniqsa yurak, yuz, til, bosh, ko'z va qo'l kabi komponentlar insonning ruhiy va xulqiy xususiyatlarini ifodalashda mahsulddir. Madaniy farqlar mehmondo'stlik, kattalarga hurmat, kamtarlik, saxovat va oilaga sadoqat kabi qadriyatlarni ifodalovchi birliklarda yaqqol ko'rinadi (Cowie et al., 1993). O'zbek kommunikativ madaniyatida bunday qadriyatlar muhim o'rin tutgani sababli, ularni ifodalovchi frazeologizmlar ijobiy pragmatik assotsiatsiyalarning keng doirasiga ega bo'lishi mumkin. Shuningdek, salbiy xususiyatlarni ifodalashda bevositalik darajasi ham turlicha bo'lishi mumkin. Har ikkala tilda ham metafora, yumor, kinoya yoki evfemizm orqali keskin qarama-qarshilikni yumshatish imkoniyati mavjud.

Demak, frazeologik birliklar bir vaqtning o'zida ham lingvistik, ham madaniy hodisa hisoblanadi. Ularning pragmatik talqini umumiy madaniy bilim, muloqot me'yorlari va baholash tizimi bilan bog'liq. Shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarni tarjima qilishda faqat lug'aviy yoki formal moslikni ta'minlash yetarli emas. Tarjimon asl birlikning hissiy, baholovchi, uslubiy va pragmatik ta'sirini ham saqlashga intilishi kerak. Bir tildagi kuchli obrazli ifodani boshqa tilda neytral sifat bilan almashtirish asosiy semantik mazmunni saqlab qolishi mumkin, ammo uning ekspressivligi va personaj xarakterining o'ziga xosligi yo'qoladi. Manbada uchta asosiy tarjima strategiyasi ko'rsatiladi. Birinchisi, frazeologik ekvivalentlik bo'lib, bunda manba tilidagi frazeologizmga ma'no va pragmatik ta'siri jihatidan yaqin bo'lgan tayyor birlik tanlanadi. Ikkinchisi, tavsifiy tarjima bo'lib, mos frazeologik ekvivalent bo'lmaganda shaxs xususiyati izohlab beriladi. Uchinchisi, kontekstual almashtirish bo'lib, bunda shaklan farqli, lekin ayni kommunikativ vazifani bajaradigan madaniy jihatdan mos ifoda tanlanadi. Ayniqsa badiiy tarjimada pragmatik ekvivalentlik muhimdir.

Agar ingliz tilidagi personaj hazilomuz frazeologizm orqali tavsiflangan bo'lsa va tarjimada u oddiy neytral sifat bilan berilsa, o'quvchi asosiy ma'noni tushunishi mumkin, ammo personajning xarakteri, hissiy bo'yoqdorligi va boshqa personajlarning unga munosabati haqidagi qo'shimcha ma'lumotlarni yo'qotadi. Shu sababli frazeologik tarjimini faqat leksik almashtirish emas, balki pragmatik jarayon sifatida ko'rish lozim. Frazeologik birliklarning pragmatik imkoniyatlari shaxslararo munosabatlarda ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi (Austin, 1962). Ijobiy frazeologizmlar emotsional yaqinlikni, salbiy birliklar ijtimoiy masofani, hazilomuz birliklar birdamlikni, bilvosita tanqid esa ijtimoiy muvozanatni saqlashni ta'minlashi mumkin. Masalan, *"She is such a good soul"* samimiylik va yaqinlikni ifodalasa, *"I don't trust him; he's a snake in the grass"* ishonchsizlik

va masofani ko'rsatadi. "You're becoming a real couch potato!" kabi hazilomuz ibora yaqin suhbatdoshlar o'rtasida samimiy munosabatni mustahkamlashi mumkin. "He's not exactly a man of his word" esa keskin ayblov o'rniga nisbatan bilvosita tanqidni bildiradi.

Shunday qilib, frazeologik birliklar insonni tasvirlash vositasi bo'lish bilan birga, so'zlovchining o'zini boshqa shaxsga nisbatan qanday joylashtirishini ham ko'rsatadi. Ular kelishuv, kelishmovchilik, mehr, tanqid, hokimiyat, birdamlik va ijtimoiy masofani boshqarishda ishtirok etadi. Badiiy diskursda esa bunday birliklar personajlar o'rtasidagi ziddiyat va ittifoqlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarning pragmatik tahlili ularning badiiy va kommunikativ diskursdagi muhim o'rnini ko'rsatadi. Frazeologizmlar inson xarakteri, xulq-atvori, hissiy holati va shaxslararo munosabatlarni ixcham, obrazli va ta'sirchan shaklda ifodalash imkonini beradi (Kunin, 1984). Ularning pragmatik mazmunini faqat lug'aviy ma'no bilan cheklab bo'lmaydi. Frazeologik birlikning real kommunikativ kuchi so'zlovchining niyati, adresat, ijtimoiy munosabat, diskurs turi, hissiy holat va madaniy muhit bilan belgilanadi.

Tahlil natijasida frazeologik birliklarning asosiy pragmatik xususiyatlari sifatida baholovchilik, ekspressivlik, kontekstga bog'liqlik, shaxslararo yo'naltirilganlik, madaniy belgilanganlik, uslubiy ifodalilik, inferensiallik va xarakterlovchilikni ajratish mumkin. Ular maqtov, tanqid, ogohlantirish, kinoya, yumor, tanbeh, hamdardlik va birdamlik kabi turli kommunikativ vazifalarni bajaradi. Badiiy diskursda frazeologizmlar bilvosita xarakterlashning samarali vositasi bo'lib, personajning psixologik portretini yaratadi, dialogni tabiiylashtiradi va shaxslararo munosabatlarni ochib beradi. Kundalik kommunikativ diskursda esa ular insonni qisqa va obrazli baholash, hissiyotlarni ifodalash, tanqidni kuchaytirish yoki yumshatish hamda

ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda faol qatnashadi.

Umuman olganda, shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarni oddiy turg'un birikmalar sifatida emas, balki real muloqotda ma'no yaratishda faol ishtirok etuvchi dinamik pragmatik resurslar sifatida o'rganish maqsadga muvofiqdir. Ularning tadqiqi nafaqat insonning qanday sifatlari til orqali ifodalanishini, balki bu sifatlarni qanday baholanishini, so'zlovchi qanday kommunikativ maqsadni ko'zlashini va shaxslararo ma'nolar qanday shakllanishini aniqlash imkonini beradi.

### **Xulosa**

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologizmlar ijobiy, salbiy yoki kontekstga bog'liq neytral baholash xususiyatiga ega bo'lishi mumkin. Masalan, ingliz tilidagi *a heart of gold* birligi insonning mehribonligi va saxiyligini ijobiy baholasa, *a cold fish* hissiy jihatdan sovuqqon yoki boshqalarga nisbatan befarq shaxsni tavsiflash uchun qo'llanadi. *A dark horse* kabi birliklarning pragmatik mazmuni esa kontekstga qarab o'zgarib, shaxsning yashirin qobiliyatlari yoki boshqalarga noma'lum xususiyatlarini ifodalashi mumkin.

Frazeologik birliklarning pragmatik salohiyati ularning ekspressiv va emotsional xususiyatlari bilan ham belgilanadi. So'zlovchi bunday birliklardan foydalanish orqali shaxsga nisbatan maqtov, tanqid, kinoya, norozilik, hayrat yoki hurmat kabi munosabatlarni bilvosita ifodalaydi. Natijada frazeologizm kommunikativ jarayonda axborot yetkazish vositasi bo'lish bilan birga, adresatga pragmatik ta'sir ko'rsatish vazifasini ham bajaradi.

Shuningdek, shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarning mazmunida xalqning milliy-madaniy tajribasi, qadriyatlari va inson xulq-atvoriga oid stereotipik tasavvurlari mujassamlashadi. Shu jihatdan ularni pragmatik tahlil qilish til va madaniyat o'rtasidagi aloqalarni, muayyan lingvomadaniy jamoada insonning qaysi xususiyatlari ijobiy yoki salbiy baholanishini aniqlash imkonini beradi.

Umuman olganda, shaxs xususiyatlarini ifodalovchi frazeologik birliklarni semantik-pragmatik yondashuv asosida o'rganish ularning baholovchi, emotsional-ekspressiv, kommunikativ va lingvomadaniy funksiyalarini kompleks ochib berishga xizmat qiladi. Ularning pragmatik ma'nosi nutqiy vaziyat, so'zlovchining kommunikativ niyati, adresat

bilan munosabati va ijtimoiy-madaniy kontekst ta'sirida shakllanadi. Shu sababli kelgusida mazkur frazeologik birliklarni turli diskurslar hamda ingliz va o'zbek tillari materiallari asosida qiyosiy-pragmatik jihatdan tadqiq etish frazeologiya va pragmalingvistikaning istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

## References:

1. Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Clarendon Press.
2. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
3. Cowie, A. P., Mackin, R., & McCaig, I. R. (1993). *Oxford dictionary of English idioms*. Oxford University Press.
4. Grice, H. P. (1989). *Studies in the way of words*. Harvard University Press.
5. Kunin, A. V. (1984). *Anglo-Russkii frazeologicheskii slovar'* [English-Russian phraseological dictionary]. Russkiy Yazyk.
6. Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge University Press.
7. Smit, L. P. (1925). *Words and idioms: Studies in the English language*. Constable & Company.